

Linde Verjans

Ginette

ROMAN

T
Z
A
R
A

Inhoud

Margarete ... 9

Etienne ... 25

Marie-Jeanne ... 53

Jean ... 79

Margarete

1949

Ik weet nog dat het zaterdag was, een koude zaterdag eind oktober. De meeste bomen in de stad waren al kaal, de weinige die nog wel blad droegen zouden bij de eerste wat stevigere windvlaag hun verzet moeten staken. Wenen maakte zich klaar voor de wintermaanden. Vroeger kon ik de schoonheid ervan appreciëren: de ijskristallen op het slaapkamerraam, het kantwerk van de eerste sneeuw op de kale takken, de charme van een zelfgebreide muts. Na Hermans dood ging het me ieder jaar meer moeite kosten. Het werd een maandenlang gevecht tegen kou en duisternis. 's Avonds kroop ik, om het donker niet te hoeven zien, almaar vroeger in bed. 's Ochtends klampte de koude zich aan me vast zodra ik een voet onder de lakens uit liet glijden, om me de rest van de dag niet meer los te laten. Het idee van een winterslaap werd met het jaar aanlokkelijker.

Die ochtend in oktober voelde mijn hoofd licht, alsof er lucht in zat. De lange nacht had geen rust gebracht. Ik schuifelde naar de keukentafel, waar ik een boterham naar binnen werkte. Het was oud brood, herinner ik me.

Diep weggedoken in mijn sjaal, mijn handen in de zakken van mijn jas gestoken, liep ik die dag, zoals alle andere dagen, in de ochtendschemer van mijn appartementje in de Martinstrasse naar de buurtbibliotheek. Het was niet het soort werk waar ik als kind van droomde, maar de regelmaat en financiële zekerheid gaven houvast. Mijn weduwepensioen had weinig om het lijf.

Zoals gewoonlijk lagen de ochtendkranten in een keurig samengebonden bundel voor de deur. Het papier voelde klam,

de klink koud. Met de kranten op mijn arm liep ik naar de leeszaal, waar ik ze op de tafel legde en het kleine kacheltje aanstak. Het tikte venijnig terwijl ik mijn jas en sjaal aan de kapstok hing. In de keuken maakte ik koffie voor later, voor Liesl, mijn collega die altijd net te laat kwam en voor de bezoekers, die ik ervan verdacht eerder voor de gratis koffie dan voor de literatuur te komen. Zelf dronk ik thee.

Ik liep terug naar de leeszaal, knipte met een schaar het touw dat de kranten samenhiield door en nam de *Wiener Zeitung*, die bovenop lag, van de stapel. Een voor een hing ik de kranten in de houten houders, die de reusachtige vellen papier iets makkelijker hanteerbaar maakten.

Plots keek vanaf de voorpagina van *Die Weltpresse* een mij bekend gezicht me een beetje weemoedig aan. Een foto van Ginette had me normaal gesproken aangenaam verrast, maar ik wist meteen dat dit geen goed nieuws kon zijn. Een fractie van een seconde, meer was er niet nodig. Het is waar wat ze zeggen, dat het lichaam sneller voelt dan dat het hoofd denkt. In een oogopslag had ik de titel van het artikel gelezen, zonder goed te snappen wat ik zag. Wat deed die andere foto naast de hare? Er stond een knappe, sportieve man op afgebeeld, zijn vuisten losjes voor zijn borstkas, even nonchalant als de openstaande kraag van zijn leren jas. Ik herinner me dat ik steun zocht aan de tafel, op de tast een stoel vond en me erop liet neervallen. Nu nog hoor ik het ritselen van het papier in mijn trillende handen. Boven de beide foto's stond in dikke zwarte letters: *Grösstes Flugzeugunglück von 1949*, een streep eronder als om het definitieve karakter van die boodschap nog extra in de verf te zetten. Een kaal feit was het, een vaststelling. De grootste vliegtuigramp van 1949 en een foto van Ginette. Er waren geen overlevenden. Secondelang gleden mijn ogen van de foto naar de titel en weer terug, zonder de twee elementen met elkaar te kunnen rijmen. Zo helder als de zwarte inkt op het witte papier gedrukt was, zo wattig voelde mijn hoofd en

het leek alsof daar en dan, in die kille, nietsbeduidende wijkbibliotheek, alle hoop, alle energie uit mij weggezogen werd, alsof ik langzaam leegdruppelde, alsof ik op slag kleiner werd dan ik al was en nog onbelangrijker dan ik me al voelde en ik was er zeker van dat er zich een vergissing had voorgedaan, dat niet zij, maar ik had moet sterven, en ik was zo zeker van die gedachte dat het me duizelde.

De eerste ontmoeting met Ginette kan ik amper een ontmoeting noemen. Het was een eenzijdige kennismaking. Zij stond op het podium, ik zat in de zaal. In 1931 was dat. Als twaalfjarig meisje nam ze deel aan een internationale vioolwedstrijd in Wenen. Dat moet voor haar nogal wat geweest zijn, om vanuit Parijs naar Wenen te reizen en voor een belangrijke jury te musiceren.

Ze won niet, maar dat was bijzaak. Ik was er toen al zeker van dat ze internationaal zou doorbreken. Ze had een enorm technisch gemak in haar spel, en die feilloze techniek stond helemaal ten dienste van haar interpretatie. Verrassend voor een meisje van haar leeftijd. In de kranten van toen viel te lezen dat je met gesloten ogen zou denken dat er een volwassen man aan het spelen was. Een vreemd soort compliment, nu ik erover nadenk. Wat de pers er ook van vond, persoonlijk was ik zo onder de indruk dat ik aan mezelf beloofde naar elk concert te gaan luisteren dat ze in de toekomst in Wenen zou spelen.

Die wedstrijd was een onverwachte onderbreking van een heel gewoon leven geweest. Op een avond had Herman na het eten gevraagd of ik het in de krant gelezen had.

‘Wat dan?’ had ik gevraagd, terwijl ik thee over twee kopjes verdeelde. Hij had de krant erbij genomen en het artikel over de wedstrijd voorgelezen.

‘Echt iets voor jou’, had hij eraan toegevoegd. Ik wierp op dat ik hem toch onmogelijk alleen kon laten in de apotheek. Hij had mijn bezwaren resoluut van tafel geveegd. ‘Je krijgt spijt

als je niet gaat luisteren.' Ik had hem bedankt door in zijn hand te knijpen.

Na de thee had hij de krant dichtgevouwen weggelegd en was naar de studeerkamer gelopen om daar van achter zijn bureau te luisteren hoe ik me aan de piano zette en speelde tot de burenen, lang voor de afgesproken tijd, hun ongenoegen lieten blijken. Het ritueel van elke avond.

Ik herinner me dat ik meteen na het lezen van het bericht moest overgeven. Mijn karige ontbijt had zich onstuitbaar door mijn slokdarm omhooggestuwd en lag in brokken tussen mijn voeten op de grond. Er steeg een zure lucht uit op die me nog misselijker maakte. Met trillende benen liep ik naar de keuken, waar ik me aan de gootsteen overeind probeerde te houden toen Liesl binnenkwam.

'Gaat het?' vroeg ze bezorgd toen ze mijn bleke gezicht zag. Ik schudde mijn hoofd.

'Heb overgegeven', bracht ik uit. Achter in mijn keel brandde het nog steeds.

'Ocharme', zei Liesl. Ze stak haar hand uit om me over mijn arm te strelen, maar hield zich midden in de beweging in. 'Ben je ziek?'

Ik haalde mijn schouders op, vulde een glas water en mompelde: 'Ik weet het niet.' Liesl zweeg. Ik nam een paar slokken. De stof van mijn blouse plakte tegen mijn klamme rug. Ik kon niet helder nadenken. Ik mompelde dat ik naar huis ging, het kon me niet schelen dat Liesl dan de boel zou moeten opruimen.

Hoe ik thuisgekomen ben, weet ik niet meer. Pas toen ik in de hal van mijn appartementje mijn jas aan de kapstok wilde hangen, viel me op dat ik hem niet aanhad. Het was nog steeds vroeg in de ochtend en koud was het ook, maar ik voelde mijn wangen gloeien. Mijn handen waren klam, mijn keel zo droog en zuur dat slikken pijn deed. Pas daar, in mijn eigen apparte-

ment, leken mijn gedachten weer enigszins op te klaren. Uit de kast in de slaapkamer nam ik een wollen trui, die ik over mijn bezwete blouse aantrok. Daarna liep ik naar de keuken om opnieuw een glas water te drinken. Het kan niet, bleef het door mijn hoofd gaan. Het kan niet waar zijn. Ze moeten zich vergist hebben. Ik schoof een keukenstoel naar achteren en ging zitten. Daar aan tafel overviel me een vermoeidheid, zo groot en dik dat ik me er niet tegen kon verzetten. Ik legde mijn armen gekruist over elkaar, liet mijn hoofd erop rusten en dacht aan niets meer.

Ik werd wakker van een luide bons bij de bovenburen. Het licht in de keuken was iets feller geworden en toen ik op mijn horloge keek zag ik dat ik een paar uur had geslapen. Mijn nek en rug voelden stijf, over mijn handen en armen liepen strepen van slaap. Ook over mijn wangen voelde ik groeven lopen. In mijn mond hing een vieze smaak en in mijn botten een zwaarte die ik niet afgeschud kreeg. Futloos stond ik op van mijn stoel, bleef nog even doelloos staan, dacht toen weer aan de krant. Zou het echt zijn? Ik zette thee voor ik naar de woonkamer liep, waar ik de radio aanzette in de hoop een bericht te horen dat het krantenartikel ontkrachtte. Misschien was er helemaal geen vliegtuigcrash geweest, of misschien wel, maar ging het niet om de vlucht waar Ginette op zat. Ik wilde geloven dat ik het allemaal gedroomd had, dat ik wel degelijk goed geslapen had die nacht en de krant onderdeel was van een verraderlijk realistische nachtmerrie. Op de radio speelde muziek en toen er na enkele minuten nog steeds niets gezegd werd, zette ik hem weer uit. De plotselinge stilte, die ik na al die jaren dacht te kunnen verdragen, joeg een laag van eenzaamheid door me heen. Ook toen Herman nog leefde was het vaak stil in huis, maar dat was anders. Wat kon ik ervan genieten te weten dat hij in zijn studeerkamer zat te doen alsof hij las terwijl ik piano speelde. Soms kwam hij glimlachend binnen als ik aan het afwassen was om een mooie passage uit een boek met me te

delen. Met glimmende ogen keek hij dan van de bladzijden op. Uit zichzelf sprak hij geen vijf woorden, maar de woorden van anderen kon hij prachtig laten klinken.

De stilte zoog de kamer vacuüm. De rest van de dag lag lang en leeg voor me. Zelfs met mijn wollen trui aan begon ik het koud te krijgen, al sloeg ik dat gevoel amper op. De uren gleden voorbij. Ik had geprobeerd de stilte achter de piano te verdrijven, maar mijn handen bleven telkens boven de toetsen hangen, omdat elke melodie vervloog voor ik er vat op kreeg.

Toen de zon eindelijk onder was gegaan en het donker haast onmerkbaar over de huizen viel trok ik Hermans jas, die sinds zijn dood aan de kapstok was blijven hangen, over mijn schouders. Af en toe trok ik die aan, omdat het me troostte op die manier door hem omgeven te worden. Die avond gaf het me geen troost. Ik knoopte zijn sjaal rond mijn hals en zo, in die veel te grote jas en de sjaal die niet meer naar hem, maar naar de muffe lucht van oude, ongewassen stof rook, liep ik naar buiten. Er stond een koude wind en ik dook wat dieper weg in de kraag. Welke kant ik op liep weet ik niet meer. Het was niet van belang. De ramen van de huizen waar ik langskwam strooiden hun gloed uit over de donker wordende plavuizen. Ik keek niet zoals gewoonlijk naar binnen, maar naar mijn voeten, die zich om de beurt en voorspelbaar in mijn blikveld wierpen. Wanneer ik mensen kruiste, keek ik niet op, ik groette niemand en ging voor niemand aan de kant. Pas toen mijn handen in de grote jaszakken verkleumd waren en ik mijn vingertoppen niet meer voelde, keerde ik terug. Ook mijn tenen waren intussen gevoelloos geworden. Het leek alsof de koude niet alleen in de lucht hing, maar uit de grond naar boven steeg.

Op de hoek van een straat niet ver van huis stond een krantenkiosk. Er was nog licht. De avondkranten lagen uitgespreid en ik wierp er een snelle blik op. Misschien hoopte ik toen nog steeds dat er een ander bericht op de voorpagina's zou staan, een dat het nieuws van die ochtend alsnog zou tegenspreken

of recht zou zetten. Maar het artikel dat ik las was bijna identiek aan dat van de ochtendeditie. Minutenlang heb ik naar de kranten op de houten uitstaltafel staan kijken. De krantenman ging er ongemakkelijk van schuifelen.

‘Wilt u iets kopen?’ zal hij gevraagd hebben en ik zal mijn hoofd geschud hebben. Ik weet het niet zo goed meer. Ik herinner me wel een gevoel dat heel plots kwam opzetten, een soort drang om iets wezenlijks in handen te hebben, iets tastbaars. Als ik het nieuws in mijn bezit zou hebben, zou ik het misschien kunnen begrijpen. Plots had ik de behoefte alle letters van het artikel een voor een in me op te nemen, om zo Ginette toch op de een of andere manier dicht bij me te voelen.

Ik vraag me af hoe de krantenman naar me keek toen ik hem de rug toekeerde en met de krant onder mijn arm uit zijn zicht verdween.

Het moet 1946 geweest zijn, na een van haar eerste concerten in Oostenrijk sinds het einde van de oorlog. Ginette had net de Chaconne van Bach gespeeld en zoals gewoonlijk zochten verschillende concertgangers hun weg naar haar loge, om haar te feliciteren en met haar te praten. In de jaren voor de oorlog had ik me na een optreden van haar al verschillende keren met mensen uit het publiek laten meevoeren naar de backstage, maar telkens had ik me op de achtergrond gehouden. Ik kon me voorstellen dat Ginette helemaal niet zat te wachten op nietszeggende complimenten. Ze hoorde waarschijnlijk na ieder concert nagenoeg hetzelfde. Maar die avond voelde het voor mij anders. Meer nog dan gewoonlijk had ze me geraakt. Ze kon overbekende muziekstukken zoals de Chaconne laten klinken alsof ze gisteren gecomponeerd waren en door haar voor het eerst geïnterpreteerd. Het hele stuk door had ze geconcentreerd voor zich uit gekeken. Het leek wel of ze geen enkele keer knipperde. Over mijn hele lichaam waren mijn haren overeind gaan staan, zelfs op mijn kruin leek ik kippen-

vel te krijgen door de intensiteit van haar klank en het perfect gedoseerde vibrato dat de spanning bijna onhoudbaar maakte. Ik kon pas weer ademen toen het slotakkoord volledig uitgestorven was. Het daaropvolgende applaus hield minutenlang aan. Ik klapte tot mijn handen rood en pijnlijk waren en voelde achter mijn ogen tranen branden.

Nu stond ik in de gang voor haar loge. Ginette stond in de deuropening, achter haar lag haar gesloten vioolkoffer op tafel, voor haar troepte een groepje mensen samen. Ze deelde handtekeningen uit, lachte en keek iedereen die haar aansprak aan met die donkere ogen van haar. Pas toen zo goed als iedereen weg was, zette ik een stap naar voren.

‘Mademoiselle Neveu?’ zei ik aarzelend terwijl Ginette zich al half omgedraaid had. Verrast keek ze om.

‘Oui?’ Ze blikte me recht in de ogen. Ik bloosde hevig.

‘U heeft me erg ontroerd vanavond’, bracht ik uit. Een fractie van een seconde keek ze me onderzoekend aan, toen verscheen er een glimlach.

‘Dank u wel’, zei ze. Haar stem klonk diep. ‘Ik heb u hier al vaker gezien, niet?’

‘Ja’, antwoordde ik, en mijn blos werd zo mogelijk nog heviger. Ik voelde me betrappt en gecharmeerd tegelijkertijd en ik geneerde me voor het schaamrood op mijn wangen. Ik had haar moeder kunnen zijn. Nu ik echter de stap gezet had haar aan te spreken, zei ik dat ik haar zoveel jaar geleden op de wedstrijd had gehoord en sindsdien geen enkel optreden had gemist.

‘Oh!’ zei ze. ‘Wat een compliment, dat u zo toegewijd naar mijn concerten komt!’ Ik lachte.

‘Met veel plezier!’

‘Waar heeft u zo goed Frans leren spreken?’ vroeg ze toen en het flatteerde me dat ze de moeite nam mij op mijn beurt te complimenteren. Ik vertelde haar over mijn liefde voor taal, die niet moest onderdoen voor die voor muziek.

‘Speelt u zelf ook?’ vroeg ze.

© 2025 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen
en Linde Verjans

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Auteursfoto: Miki Tsunoda
Coverfoto: Familie Neveu

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op
welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4185 8
D/2025/0034/185
NUR 300